

Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci (1.06)
BV 68 (2008) 3,363-378
UDK 159.924.7

Christian Gostečnik OFM

Družina kot odveza

Odrešenski prostor za razreševanje travmatičnih doživetij

Povzetek: Najbolj zgodnji odnosi s starši nas zaznamujejo v samem temelju našega doživljanja, dojemanja okolice in predvsem usmerjajo našo privlačnost in s tem izbiro zakonskega partnerja. Zaradi zgodnje zanemarjenosti se zato vse bolj pojavlja tudi globok strah pred bližino z drugim ter s tem v zvezi strah pred poroko.

Gljučne besede: psihobiološka stanja, intima, zgodnji odnosi, prenos občutij iz mladosti v odrasle odnose, odrešenski proces.

Abstract: Family as an Absolution. Redemptive Setting for Healing Traumatic Experiences

The earliest relations with our parents leave their mark on the very foundations of our experiencing and of our comprehension of the world and especially direct our attractiveness and thereby the choice of the marriage partner. Due to early neglect, a deep fear of closeness with another person and, connected therewith, a fear of marriage are on the increase.

Key words: psychobiological states, intimacy, early relations, transfer of youthful feelings to adult relations, redemption process.

Uvod

Če hočemo v vsej globini in širini razumeti dinamiko današnje družine ter v zvezi z njo predzakonske in zakonske partnerje, ki so njen osrednji del, potem se moramo najprej poglobiti v kričeče in večkrat kar travmatične partnerske razvojne faze ali faze razvoja partnerskega odnosa ter njihove osnovne krizne teme, ki velikokrat vodijo v ločitev oziroma globok strah pred zavezo oziroma poroko. Zato se tudi sodobna psihoanaliza, zlasti zakonska in družinska, vse bolj posveča raziskovanju sodobne družine in skuša najti konkretne odgovore v nastali situaciji, ki je postala že kritična (Kohut 1984; Winnicott 1988; Catherall 2005; Schore 2003; Stern 2004; Silverstein 2007). Sodobna psihoanaliza namreč trdi, da se potrebe, ki niso bile zadovoljene v otrokovem zgodnjem razvoju, ponovno pojavijo v svetu odraslega, predvsem v partnerskem odnosu. Odrasli odnosi so torej ponovitev bistvenih občutij, ki smo jih nekoč doživljali že v domači družini. Gre namreč za osnovne otrokove potrebe in želje po

pripadnosti, ljubljenosti, hotenosti in želenosti, ki so bile ali pa bi morale biti zadovoljene v odnosu starši-otrok, saj so le-te vsekakor predpogoj za zdrav in funkcionalen razvoj otroka in odraslega ter pozneje za vzpostavitev, razvoj in ohranitev zdravega, funkcionalnega partnerskega odnosa. Če te otroške potrebe niso bile zadovoljene, potem se lahko partnerja hitro zapleteta v zanju nerazrešljive in zelo boleče konflikte (Scharff in Scharff 2006).

Z drugimi besedami, v zgodnjem otrokovem razvoju morajo biti izpolnjene bistvene otrokove potrebe in želje, ki otroku omogočajo, da čuti pripadnost, da se čuti sprejetega, da je enkraten in da bodo drugi storili vse, da se bo zmožtel srečevati z vsakodnevnimi zapleti in razvojnimi težavami. Izpolnitev teh potreb šele omogoča zdrav razvoj in s tem tudi zmožnost vzpostavitve funkcionalnih odnosov v odrasli dobi, zlasti intimnih. Otrok si mora glede na razvojne relacijske teorije (Mitchell 1988, 2000, 2002; Stern 2004; Clulow 2005) na osnovi odnosa z materjo in očetom pridobiti izkušnjo, kaj pomeni navezanost, kaj pomeni biti z drugim, kaj intima z drugim in zlasti kako to uresničiti v odnosu z drugim. Na temelju tega odnosa z materjo oziroma odnosa, ki pomeni, da se z njo na začetku razvoja lahko emocionalno zlije, ter odnosa z očetom, ki naj bi mu predstavljal varnost in zavarovanost, otrok dobi osnovno moč, da se lahko umiri, ter temeljno občutje, da so mu starša na razpolago, da je ljubljen, zaželen in hoten, in sicer vse od spočetja dalje. To je za razvijajočega se otroka vsekakor osrednjega pomena (Kohut 1984; Silverstein 2007; Sperry 2003).

1. Izbira zakonskega partnerja

Odrasla ženska in moški se pri izbiri zakonskega partnerja nezavedno osredotočata na najzgodnejša občutja, ki sta jih nekoč imela s svojimi starši v njuni izvirni družini, in to preden sta razvila jezikovne sposobnosti, preden sta spregovorila prve pomenske in smiselne stavke. Zato tudi rečemo, da pri zaljubljenosti nimamo prave izbire, ne moremo si zavestno izbrati bodočega zakonskega partnerja, saj je privlačnost dinamika, ki je ne moremo nadzorovati. Gre za nezavedni program, ki mu sledimo, oziroma gre za občutja, ki so se ustvarjala med otrokom in starši, in to preden je otrok spregovoril. Zaljubljenca z vso natančnostjo sledita tem občutjem, temu družinskemu vzdušju in odnosom. Tu govorimo o t.i. organskem spominu (Rothschild 2006), o spominu, ki je vtisnjen v najsubtilnejša vlakna našega telesa, ki ga ustvarjajo telesni stiki s starši in se globoko zarišejo v otrokov organski spomin. S tem spominom je otrok in pozneje odrasli odlo-

čilno zaznamovan za vse življenje. V telesnih stikih s starši, kot so dotik, objem, božanje, previjanje, dojenje ipd., se rojevajo občutja, ki pozneje predstavljajo osnovo za neustavljivo privlačnost. Otrok bo pozneje v življenju iskal ta občutja, na osnovi teh bo hrepenel po drugem. Ta drugi naj bi mu izpolnil najosnovnejše želje in potrebe po ljubljenosti, hotenosti in predvsem po tem, da bi ga drugi sprejel takšnega, kot je, da bi se lahko umiril.

Telo oziroma organski spomin se z vso silovitostjo prebudi ob osebi, ki spominja na starše ali roditelja, s katerim je posameznik bil najbolj povezan v najzgodnejši mladosti. Zato tudi rečemo, da telo vedno govori resnico in se ne moti, saj v privlačnosti sledi že vnaprej začrtanemu programu, ki je popolnoma nezaveden, in zato tudi ne vemo, zakaj nam je v resnici nekdo tako neustavljivo privlačen. Poleg tega glede na relacijsko zakonsko paradigmo (Gostečnik 2007) partnerja drug z drugim nezavedno skušata uresničiti tudi neizpolnjene potrebe in želje iz mladosti ter si nezavedno želita, da bi jih drugi razumel in sprejel. Lahko torej rečemo, da se psihobiološka stanja (Schore 2003), to so čiste telesne senzacije oziroma organski spomini (Rothschild 2006), ki so bili spodbujeni in so se razvili v najzgodnejši dobi otrokovega življenja, v partnerskem odnosu v vsej polnosti prebudijo. Na temelju teh psihobioloških stanj ter na njihovi osnovi ustvarjeni najzgodnejši afekti, ki izhajajo iz njih, se partnerja strastno privlačita in posledično tudi navežeta drug na drugega.

2. Vzpostavitev predzakonskega odnosa

Ker se v zaljubljenosti in poznejšem odnosu prebudijo primarne, psihobiološke navezave, ki so bile med materjo in otrokom vzpostavljene v najbolj zgodnji mladosti, so ta občutja še toliko bolj privlačna in zavezujoča (Mitchell 2002). Zavezujoča pa so predvsem tista občutja, s katerimi smo najgloblje zaznamovani, zato so tragična in travmatična vzdušja zgodnjih doživetij še toliko bolj odločilna pri izbiri bodočega partnerja. Zato smo v sodobni družbi, ki je v marsičem posledica naše krute vojne preteklosti, preplavljeni z nasiljem, tako v družini kot tudi v partnerskih odnosih. Preplavljeni smo z nezvestobo, ločenostjo, zasvojenostjo vseh vrst in medgeneracijskimi zapleti, ki jim ne vidimo prave rešitve (Gostečnik 2007). Vse to je mlade predzakonske pare privedlo do izrazitega strahu pred čustveno bližino in intimo. V njih se je naselil silovit nepremagljiv strah pred zavezo in poroko, ki je zato postala izjemno neprivlačna.

Ta trend jasno kažejo statistike, saj kar 40% Slovencev trdi, da se ni treba poročiti za to, da si ustvariš družino; 40% jih trdi, da se je

potrebno poročiti, in to civilno ali cerkveno, medtem ko je 20% prepričanih, da je potrebnost poroke odvisna od občutja. V tem smo vsekakor enkratni svetovni fenomen, saj tako polariziranih mnenj glede poroke ni mogoče zaslediti nikjer na našem planetu. Vse to pa je odsev naših razbolelih čustvenih razmer oziroma že omenjenega strahu, ki divja v notranjostih mladih predzakoncev, ki si ne upajo zavezati. Poroka jim pomeni pravo čustveno in miselno kletko, odvzem osebne svobode in samostojnosti (Catherall 2005) ter včasih največjo oviro pri osebni rasti in pri vzponu na ekonomski, socialni in akademski lestvici. Gre namreč za strah, pravo grozo, da bo drugi izropal našo notranjost in onemogočil uresničitev naših osebnih ambicij, namesto da bi nas osrečil in notranje izpolnil; da nas bo preplaval s svojo notranjo izpraznjenostjo, žalostjo, nasiljem, nas čustveno popolnoma notranje izropal ter nato prevaral, izdal in zavrgel. Temu sledi še nepremagljiv strah, da ne bomo zmogli svojih želja in potreb v polnosti uresničiti ter da nikoli ne bomo sposobni drugega pripraviti do tega, da bi nas razumel, sprejel in bil z nami sočuten.

Želja po bližini je torej prežeta s strahom, da nas bo drugi dobesedno ugonobil in se zato raje odpovemo bližini. Vendar je ta odpoved le zunanja, saj v naši notranjosti še vedno ostaja neustavljivo hrepenenje po biti z drugim, biti razumljen, spoštovan in ljubljen ter predvsem sprejet. Kljub temu da je naš svet prežet s tem strahom, da bi drugi postal naš najhujši nasprotnik, ne samo tekmeč na poti k samostojnosti in samouresničitvi, pa se odnosom z drugimi nikakor ne moremo odpovedati, saj smo v samem temelju svoje psihične strukture zaznamovani z neutešljivim hrepenenjem po odnosu z drugim, torej po odnosu, brez katerega ne zmoremo preživeti (Mitchell 2002). Odnos z drugim je v tem oziru tako temeljnega pomena, da otrok, ki ni vsaj v fizičnem odnosu z materjo ali drugim, ki naj bi mater nadomeščal, sploh ne preživi (Mitchell 2002; Stern 2004). Zato tudi ni težko razumeti oziroma je povsem logično, da je družina, kljub temu da je v sodobni družbi izredno na prepihu, ostala prvenstvena vrednota posameznika, čemur pritrjujejo tudi statistike.

Če se ob tem še posebej poglobimo v sodobno psihoanalizo (Kohut 1984; Winnicott 1988; Mitchell 2002; Stern 2004), ki je k razumevanju razvojne dinamike posameznika prispevala zares bistveni del, potem vidimo, da morajo biti za zdrav razvoj osebnosti izpolnjene tri zelo specifične osnovne potrebe, in sicer: prepoznanje stiske – mati; spoštovanje – oče; sodelovanje – starši. Te potrebe je mogoče v polnosti uresničiti samo v družini, pa naj bo ta družina kakorkoli okrnjena. Izpolnitev teh potreb omogoči, da se v otroku razvijejo t. i. osebne funkcije, ki so nujno potrebne za zdrav razvoj in zdravo delovanje ter soočenje z okolico. Kohut (1984) razvoj teh funkcij pri-

pisuje mehanizmu transmucijske internalizacije, ki v grobem predstavlja mehanizem projekcijsko-introjekcijske identifikacije, mehanizem prenosa najpomembnejših doživetij, ki jih je imel otrok z materjo ali očetom. Ta doživetja (Kohut 1984) otroku omogočijo razvoj kohezivnega občutka za sebe. Omogočijo mu, da se njegova psihobiološka struktura s pomočjo odnosa z materjo razvije v zdravo avtonomno in neodvisno osebnost. Kohut s tem predpostavlja, kako izrednega pomena so pri tem družinski sistem in odnosi, ki vladajo v njem. Zato morajo biti ti primarni odnosi, ki so vzpostavljeni v družini, pri vsakem globinskem razmišljanju o zakonskem, predzakonskem ali partnerskem odnosu izrazito v ospredju.

Kohut (1984) še posebej poudarja pomembnost otrokove potrebe, da idealizira in spoštuje svoje starše in da je obenem tudi navezan na tistega od staršev, ki ga idealizira in spoštuje. Pri tem je bistvena starševska razpoložljivost, da se otrok lahko naveže nanje, oziroma starševska drža in naklonjenost do otroka, ki mu omogoča, da lahko starše občuduje, idealizira, in sicer kot zanesljive, ljubeče in sprejemajoče. To vodi k razvoju idealizirane starševske podobe, ki omogoči razvoj sposobnosti samoumirjenja, regulacijo afekta, zmožnost za veselje ter posvetitev idealom. Temu sledi velika otrokova potreba po pripadnosti, sorodnosti, podobnosti, sodelovanju oziroma skupnem igranju s starši ter potreba po zrcaljenju. Potreba po zrcaljenju pomeni, da starši razumejo otroka v njem samem, zlasti da ga začutijo v njegovih stiskah, žalosti, razočaranju in ga hkrati zmorejo potrditi v njem samem, ga spodbujati npr. v njegovi igri, ga razumejo in sprejemajo v njegovih potrebah in željah. Zlasti pa znajo s svojo držo ustvariti občutje pripadnosti, želenosti, hotenosti in ljubljenosti. Če te potrebe niso izpolnjene, potem otrok lahko že zelo zgodaj razvije grandiozne ideje o samozadostnosti, ki so samo boleč odraz umanjkanja osnovnih empatičnih odzivov s strani staršev. Vendar se otrok v resnici nikoli ne odpove tem bistvenim potrebam, ki spremljajo vsakega izmed nas vse življenje. V partnerskih zvezah zato vse življenje iščemo ljudi, ki naj bi te osnovne želje in potrebe izpolnili.

Če torej otrok ne dobi te afektivne podpore oziroma regulacije afekta (Schore 2003), kar v Kohutovem (1984) jeziku predstavlja afektivno ovrednotenje oziroma sozvočje matere z otrokom, potem bo ta otrok tudi kot odrasel še vedno iskal to regulacijo afekta ob drugih (Schore 2003; Rothschild 2006). Tako bosta npr. predzakonca oziroma partnerja, ki nista potešila teh osnovnih potreb, vedno znova to neuspešno iskala drug pri drugem. Ne eden ne drugi namreč ne bo zmožgel uresničiti potreb drugega in tako bosta ostajala nepotešena in čustveno globoko prizadeta. Njun odnos bo globoko zaznamovan z umanjkanjem sočutja oziroma empatije, kar se bo pokazalo ravno

na področjih potreb, ki že v otroštvu niso bile zadovoljene in velikokrat ostajajo nezadovoljene tudi v poznejših odnosih. Zaradi te zgodnje depriviranosti pa predstavljajo še večjo ranljivost in ranjenost v odrasli dobi. To še povečuje strah pred bližino in s tem pred ponovno ranjenostjo ter strah pred vsako konkretno zavezo. Pri tem gre za že znane oziroma prej omenjene potrebe, ki pa jih bomo zato v nadaljevanju še globlje opredelili in analizirali.

2.1 Umanjkanje zrcaljenja – razumevanja otrokove stiske

Predvsem mati naj bi v otrokovem najzgodnejšem razvoju znala prisluhniti oziroma zrcaliti otrokove potrebe, želje in zlasti razumeti ter biti sočutna z otrokom v stiski in bolečini. Če ni zmožna konsistentno izražati sočutja in regulirati otrokovih težkih občutij, ki jih sam ne zmore predelati (Stern 2004); pokazati ponosa nad otrokovimi napori, uspehi, njegovimi prizadevanji, poskusi in tveganji, in sicer z odzivi, primernimi otrokovi starosti, potem se bo ta otrok počutil nevrednega osnovne starševske pozornosti. To pa v otroku pušča posledice, ki so vidne v njegovem nezadovoljivem delovanju na področjih, kot so samouresničenje, ambicioznost in ustvarjalnost. To nadalje vodi v konstantno potrebo po nenehnem potrjevanju, občutju negotovosti in nesposobnosti, občutju praznine in obupa ter nepomembnosti, nesmiselnosti in brezcilnosti (Carlson in Sperry 1998; Silverstein 2007; Sperry 2003). V predzakonskem partnerskem odnosu se bosta tako predzakonca, pa tudi poznejša zakonca ali partnerja, na tem nivoju nezadovoljenih potreb vedno znova obračala drug na drugega za potrjevanje, iskala drug pri drugem osnovno priznanje, pomembnost in celo smisel. Ob tem pa bosta vedno znova globoko razočarana, saj si tega v polnosti - kot bi morala nekoč dati starša - ne bosta zmogla dati. Pa ne samo to, največkrat se bosta ravno na teh najbolj ranljivih področjih, ko naj bi drug drugemu izrazila spoštovanje in tako drug pri drugem gradila prepotreben občutek potrditve in priznanja, še globlje ranila. Tako bosta še globlje utrdila občutja praznine, nesmiselnosti in večkrat pravega obupa.

2.2 Umanjkanje idealizacije - spoštovanje

Pri tem gre za starševsko nezmožnost ustvariti tako podobo samih sebe, da bi bili v otrokovih očeh vredni njegovega najglobljšega spoštovanja in občudovanja. Poleg tega pa se v teh primerih velikokrat dogaja, da starši otroke odvrčajo od tega, da bi jih občudovali, in sicer zaradi globokega občutka lastne nevrednosti. Zato bo otrok odrasčal z občutkom nesposobnosti, da bi sam sebe umiril, da bi reguliral zlasti hude afekte, kot so jeza, žalost, strah. Posledično se bo v

njem še bolj utrdil občutek, da je nesposoben odgovornosti in samostojnosti ter da se ni sposoben ničesar zares razveseliti. Zato bo imel tudi velike težave pri zasledovanju lastnih ciljev, idej, potreb in želja (Carlson in Sperry 1998; Millon et al. 2000; Silverstein 2007).

Pozneje bo v partnerskem odnosu vse te negativne občutke partner prebujal v drugem oziroma se bodo v njem prebujali ob partnerjevi neempatični gesti. Lahko celo rečemo, da bosta oba partnerja na podoben način ranjena (saj ju bo to nezavedno privlačilo), kar bo pripeljalo do tega, da bosta drug v drugem iskala vir samopotrditve in samouresničitve. Obenem si bosta na vso moč želela, da bi lahko drug drugega občudovala, ker bi s tem sama sebi dala večjo vrednost. Neuresničenost na tem področju oziroma neizpolnjene želje in pričakovanja, da jima bo drugi dal vrednost in pomembnost, se bodo zato še globlje zarisale v njuni psihični strukturi, ki bo zaradi tega še bolj ranjena. Še zlasti pa bosta trpela zaradi nereguliranih hudih afektov jeze in besa. Tudi na tem področju bosta drug od drugega pričakovala, da bosta drug drugemu vir umirjenosti, vir empatičnega razumevanja, ki naj bi jima pomagalo premostiti njune notranje zaplete in konflikte. Ker pa tega nista zmožna, se bosta vedno znova zapletala v vse hujše konflikte. Kljub temu pa običajno ostaneta skupaj, saj je strah pred osamljenostjo in razočaranjem, ki ga vedno znova doživljata v zunanjem svetu, še večji in bolj boleč kot njuni konflikti, pa če so še tako zelo razdiralni. Ostala bosta sama, preveval ju bo globok strah pred bližino drugega, vendar bosta zaradi občutka navidezne varnosti kljub vsemu ostajala skupaj.

2.3 Umanjkanje občutja za sodelovanje

Tudi ta nezmožnost v veliki meri izhaja iz starševske nesposobnosti ali zanemarjenosti, ko starši nimajo dovolj časa, da bi otroku dali občutek varnosti, sorodnosti, podobnosti. Poleg tega so starši v teh primerih po pravilu nesposobni sodelovati z otrokom pri njegovih aktivnostih, ne da bi bili pri tem moteči in velikokrat celo vsiljivi. Posledica tega je pomanjkanje smisla in zmožnosti za empatijo, kreativnost, humor in modrost. Ti starši ne naučijo otroka, kako se soočiti z izzivi, ki jih prinašata šola in poklic niti ga ne naučijo, kako se ustrezno soočiti s socialnim okoljem, v njem ne samo preživeti, ampak uspeti, in to kljub temu, da so lahko starši v vseh teh ozirih zelo sposobni (Carlson in Sperry 1998; Silverstein 2007).

Kot rečeno, skušata partnerja zaradi pomanjkanja občutka pripadnosti večkrat z vso silo pridobiti ta občutek od drugega partnerja. Temu včasih služijo grobi izzivi, neutemeljene in destruktivne kritike, da bi partner slišal, razumel, sprejel in bil empatičen. Vendar je

povsem jasno, da tako drug od drugega ne bosta dobila želenega empatičnega odziva, ampak se bosta samo še globlje ranila, s tem pa še globlje utrdila spoznanje, ne samo da se drugi nikoli ne bo spremenil, ampak da ga bo samo še bolj prizadel ter še globlje razočaral. Zato se hitro naučita, da drug od drugega ne pričakujeta nobenih velikih uslug več, da sta v resnici za vse sama in osamljena, da drug od drugega ne moreta pričakovati spodbude, sodelovanja in predvsem ne občutka pripadnosti, saj to vse preveč ogroža njuni že tako zelo ranjeni osebnosti. Zapreta se vase in popolnoma osamljena še naprej gojita ideje o lastni veličini in pomembnosti, kako ne potrebujeta nikogar, da bi ju podpiral, razumel in potrjeval. Vedno bolj prepričana o uspešnosti, lepoti in idealni ljubezni preživljata v resnici zelo težke dni, le da si jih ne priznata (Silverstein 2007). Zaradi tega jima je tudi nemogoče skleniti zakonsko zvezo, saj ju je strah še večjega razočaranja, ki bi sledilo, če bi se razšla. Še vedno pa v globini svoje psihe gojita občutek, da jima pripada drugačen svet, drugačen partner, ki ju bo v vsem razumel. Še vedno namreč verjameta, da sta nekaj posebnega in zato zaslužita poseben odnos. Vendar so vse to le obrambni mehanizmi, ki ju varujejo pred najglobljo ranljivostjo čiste osame in celo občutka, da sta si popolnoma odveč. Zato pa se v njiju vedno bolj naseljuje in utrjuje strah pred bližino in s tem strah pred novo ranjenostjo.

3. In ko se zares zaplete

Najprej moramo ponovno poudariti, da sodobna relacijska psihoanaliza oziroma paradigma predpostavlja, da je sodobna družba razbolela zaradi ne-sočutja. Na osnovi tega dolgotrajnega oziroma večkratnega umanjkanja starševskega empatičnega odnosa do otroka se razvije globok strah pred bližino oziroma intimo. Otrok zaradi umanjkanja sočutja lahko utрпи globoke notranjepsihične poškodbe, kar ima lahko katastrofalne posledice za vse njegovo življenje. Ravno to pa se v vsej plastičnosti pokaže ravno pri izbiri bodočega zakonskega partnerja ter v poznejšem odnosu z intimnim drugim, ki je v tem oziru samo izraz odnosov iz mladosti. Pri tem govorimo o privlačnosti, ki izhaja iz najzgodnejšega odnosa mati-otrok, na osnovi katerega se vzpostavijo t. i. psihobiološka stanja, ki so vsekakor temelj vsej nadaljnji gradnji notranjepsihične strukture posameznika (Schore 2003). Če torej mati ni sposobna dovolj empatičnih stimulativnih odgovorov na otrokove najzgodnejše potrebe po čisto telesnem, organskem stiku, potem bo ta otrok lahko vse življenje iskal ta stik. Najbolj tragično pa je, da ga bo iskal pri ljudeh, pri katerih ga ne bo mogel na primeren način dobiti. Ti ljudje bodo namreč podobno ranje-

ni, vendar bodo to prikrili z izjemno močnimi obrambnimi mehanizmi, ki bodo posameznika povsem omrežili in prepričali, da je ta potencialni bodoči partner v resnici uresničitev njihovih najglobljih življenjskih sanj. Zato se bodo vanj strastno zaljubili in si na ta način do potankosti ponovili zgodnje čustvene zaplete in travme.

Gre za proces razreševanja teh zgodnjih travm, za krik po odrešitvi, krik po očetu, ki bi razumel, in materi, ki bi čutila. Gre za kričanje po osebi, ki bi razumela. Zato se partnerja po začetni zaljubljenosti vedno znajdetata sredi psihičnega sveta, ki ju začne hudo skeleti, in to lahko do popolne onemoglosti in brezupa. K temu bi lahko celo rekli, da sta privlačnost in očarljivost teh partnerjev obenem tudi njihova najgloblja in najbolj boleča tragedija. Globoko ranjena oziroma prestrašena oseba je namreč sposobna izjemnih podvigov pri ustvarjanju vtisa, kako nikogar ne potrebuje, kako je samostojna, neodvisna in ima obenem vse. Tako ustvarjanje vtisa je seveda obrambni mehanizem pred še večjo ranljivostjo. Tako podoba oseba, zaradi katere je utrpela te zgodnje čustvene rane, vedno znova zasleduje in ob tem spregleda, da je »na lovu« za iskanjem podobne psihične strukture, kot jo ima sama. Že v času skupne hoje dekle ali fant najde oziroma v partnerju nezavedno prepozna ranjenost. Ta je zanj oz. zanj na začetku neustavljivo privlačna, a se je kmalu ustraši. Nezavedno ga oz. jo namreč spominja na njegovo preteklost, pa čeprav tega v polnosti niti ne ve. Pojavita se samo neki notranji nemir in stiska ter občutje izpostavljenosti in ujetosti. Drugače povedano, posameznik z ranljivo ali ranjeno osebnostno strukturo nezavedno išče posameznika s podobno ranljivostjo, ker v njej prepoznava izjemno privlačnost ter možnost za odnos, ki naj bi ustvaril prav tiste empatične odzive, ki jih oba posameznika najbolj pogrešata (Silverstein 2007). Jasno pa je, da že v času skupne hoje tega ne zmoreta, zato je ta odnos lahko že na samem začetku poln novih razočaranj, ki spominjajo na vse tisto, kar sta nekoč doživljala v svojih izvirnih družinah. Ponovijo se najbolj strašne nočne more zgodnjih afektov, ki ju ponovno vodijo v občutja odvečnosti, zanemarjenosti, zavrnitve, žalosti, strahu in včasih grobe zavrženosti. Zato se ne upata zavezati oziroma poročiti.

Če si s stališča sodobne relacijske paradigme (Gostečnik 2004, 2007) od blizu pogledamo začetek odnosov med fanti in dekletimi v moderni družbi, potem vidimo, da se pogosto partnerja po začetnih vzhičenih momentih zblizanja, kjer spolnost igra izjemno pomembno vlogo, kmalu drug drugega zelo ustrašita. Hitro namreč prepoznata, kako zelo občutljiva sta in da verjetno preveč pričakujeta drug od drugega. Vanju se bodo nezavedno vsilila in vselila zgodnja občutja, zaradi katerih sta nekoč že silovito trpela. Zato skušata še z večjo vnemo čisto na telesni ravni onemogočiti razmah strahu, ogroženo-

sti in groze pred zavrnitvijo. Spolnost jima služi kot izjemno pomemben moment v tem procesu. Vendar se pozneje, ko se telo zares prebudi, ko se prebudijo značilni psihosomatski spomini oz. psihobiološka stanja, med njima začne pojavljati vse večja ranljivost. S tem v zvezi pa vse večje razočaranje ter skrajni napor, kako se soočiti z dejanskimi in seveda tudi umišljenimi zavrnitvami, stranpotmi in napakami.

Drug v drugem počasi, a vztrajno vzbujata občutja strahu, ki ga sicer v začetku zelo spretno zanikata in prikrivata z vse intenzivnejšo spolnostjo. Vendar se ob tem vedno znova prebudi občutje, ki kmalu preraste v prepričanje, da si ne moreta vsega zaupati, da so področja, kjer se ne razumeta in ne sprejemata ali pa se bojita, da ne bosta razumljena in sprejeta. Tu gre seveda za prenos najzgodnejših občutij z materjo in očetom v njun konkretni odnos. V njiju se naseljujejo najprimernejša občutja oziroma t. i. psihobiološka stanja, ki si jih posredujeta in z vso natančnostjo nezavedno vcepljata drug v drugega. Vse bolj pa se pojavljajo tudi občutja odvečnosti, ki jih v teh začetnih fazah še zmoreta zanikati na osnovi neustavljive telesne privlačnosti. Še se zmoreta prepričati, da ni tako hudo, da bo z malo potrpljenja partner le uvidel njuno enkratnost in odgovoril na empatičen način. Vse bolj pa se že na tej stopnji kaže njuna ranljivost (Kohut 1984; Silverstein 2007), ki jo le z velikimi napori še prenašata. Njun odnos pa postaja vse bolj prizorišče, kjer se obnavljajo občutja iz njihovih izvirnih družin. Takšne odnose celo iščeta in si jih poustvarjata, in sicer vse z neustavljivim upanjem, da se bo tokrat njuna drama razpletla na drugačen, bolj zdrav in funkcionalen način.

Zato se poganjata dalje in še naprej strastno zasledujeta drug drugega. Tako pride do druge stopnje zapleta ali konflikta, in sicer ko telo spregovori z vso silo, ko začne kričati in ječati od bolečine. Ta je sicer pogosto globoko potlačena, zato navzven čutita samo čedalje večji odpor drug do drugega in včasih pravo zamrznitev odnosov. In če telesu, ki tokrat spregovori z vso silo, ne prisluhneta (in sicer, da so se prebudili zgodnji somatski spomini o zanemarjenosti, ki bi jih morala v medsebojnem odnosu razdelati), potem drug drugega že hudo ranita (Silverstein 2007). Pri vsem tem drug drugemu *nezavedno kažeta*, kako zelo sta ranjena in kako zelo pogrešata drug drugega, da bi dobila vse tisto, kar jima najbolj manjka, namreč sočutje, potrditev, varnost in pripadnost ter predvsem empatija oziroma čisto osnovno sočutje. Tako zelo rada bi, da bi se medsebojno začutila, tokrat ne samo telesno, ampak predvsem čustveno in miselno, si zmogla povedati potrebe in želje ter najbolj skrita hrepenenja, ki se vsa iztekajo v eno samo željo, da bi si lahko bila blizu in se brez besed začutila. Tu je mehanizem prenosa zgodnjih občutij v drugega še veliko bolj

očitno navzoč. Partnerja namreč drug od drugega, kot rečeno, že bolj odkrito pričakujeta, večkrat pa očitno zahtevata, da se drug drugemu empatično odzivata, drug drugega potrjujeta, si služita kot idealni osebi, predvsem pa, da si dajeta občutek varnosti in pripadnosti. S tem v zvezi se pojavi še prikrita zahteva, da drug drugemu regulirata najtežje afekte strahu, jeze in žalosti, ki lahko vodijo v vedno novo ranjenost.

Ker pa izpolnitve vsega tega ni, se samo še globlje ranita, in sicer s tem, da drug v drugem prebudita najstrašnejša občutja nepomembnosti, odvečnosti in nepripadnosti, kar pa izjemno boli. Na tej drugi stopnji si še bolj dosledno ustvarjata zelo znano vzdušje in afekte, ki jih poznata že od doma. Drug od drugega na zavestni ravni sicer še vedno pričakujeta npr. zrcaljenje, občutek pripadnosti, potrditev, pohvalo, občudovanje, predvsem pa, da si stojita ob strani tedaj, ko ju bodo preplavili afekti jeze, žalosti, strahu. Vendar pa drug drugemu ravno to onemogočita, ker zaradi ogroženosti in ranjenosti ne zmoreta ali pa nočeta prepoznati teh potreb drugega. Na nezavedni ravni tako ustvarjata drug v drugem huda občutja nepomembnosti, ki si jih prikrivata z afektivnimi psihičnimi konstrukti, kot so grandioznost, valjenje krivde na drugega, lažni občutek lastne enkratnosti, ki pa je drugi ne prepozna, ker je nesramen in partnerja zanemarja. Poleg tega drug drugega grobo kritizirata in tako ustvarjata vedno nove konfliktne situacije. Pri tem sta vedno znova ranjena, in to zato, da bi se drugi spremenil in slišal ter začel uresničevati partnerjeve ideje, želje in potrebe.

Na tretji stopnji se pojavi pravi bes (Kohut 1984; Silverstein 2007; Sperry 2003) oziroma čisti organski, telesni odziv. Ta je vedno odraz globokega razočaranja, da drugi ne samo da ne bo odgovoril, se odzval na potrebe partnerja, ampak ga bo še globlje prizadel in ranil s svojim neprimernim in arogantnih govorjenjem in obnašanjem. Predvsem na področju spolnosti pa ga bo čisto razvrednotil. Spolnost na tej stopnji njunega poznavanja postane lahko zelo problematična. Spolnost je namreč v samem jedru tista arena, v kateri se najbolj boleča čutenja vedno znova pokažejo. Gre namreč za najbolj subtilno področje človeškega doživljanja, ki pa je obenem najbolj občutljivo za vsak čustveni premik, obenem pa je najgloblji in najmočnejši odraz človeka samega (Mitchell 2002). Telo vedno govori resnico in samo resnico in ravno spolnost je njegov najbolj izrazni del. Zato se prav v spolnosti vedno pokažejo vse tiste kričeče teme, o katerih se sicer molči. Telo zaradi psihičnih bolečin, ki se prenesejo nanj, enostavno zamrzne, se ne vzburi več ali celo doživi odpor in včasih pravi gnus.

Ta organski, telesni bes je neposreden organski odziv, ki izhaja iz najbolj primarnih psihobioloških odnosov otroka z materjo. Ta odnos

je moral biti v tem primeru že zdavnaj potlačen, saj se otrok ni smel jeziti na mater (Kohut 1984; Silverstein 2007; Winnicott 1988). V partnerskem odnosu pa se z vso močjo znova pojavi in povsem preplavi partnerja. Disregulirani bes je zato v tem primeru neposreden odziv na primarne afekte, psihobiološka stanja in je zato lahko za partnerja povsem neobvladljiv. Poleg tega pa je ta bes tudi afektivni psihični konstrukt, ki varuje posameznika pred najbolj bolečim soočenjem z dejstvom, da ga njegova mati ni zmogla, znala ali pa ni hotela sprejeti, se nanj empatično odzivati in ga umiriti oziroma regulirati njegovih temeljnih afektov jeze, strahu, žalosti in tudi sramu. Bes je torej samo odrasel izraz globoke ranjenosti, odvečnosti in zavrnjenosti, ki se je ponovno pojavila v odrasli dobi med partnerjema in strahovito boli ter vznemirja. Z drugimi besedami, partnerja na tej tretji stopnji lahko v polnosti ponovita najzgodnejša psihobiološka stanja in afekte, ki iz teh stanj izhajajo. Ponovita lahko zgodnja občutja in zgodnja doživetja neprenosljivega čustvenega vzdušja, ki ju v vsej polnosti spominja na skrajno nelagodne razmere, ki sta jih nekoč v vsej tragičnosti doživljala doma v svojih izvirnih družinah.

Zaključek

Sodobna relacijska psihoanalitična paradigma si zelo prizadeva odkriti moderne trende, ki bistveno vplivajo na strah pred bližino, intimo ter posledično ustvarjajo neverjeten strah in pravo grozo pred zavezanostjo in s tem poroko. S stališča te paradigme je sodoben strah pred intimo vsekakor odgovor na odnosnostno ranjenost, ki izhaja že iz zgodnje mladosti. Obenem je tudi jasno, da brez Božje milosti, milosti zakramenta spovedi in zakona, ni mogoče razrešiti vseh teh zapletov, saj govorimo o globoki ranjenosti, ki je že zdavnaj postala del našega organskega ali somatskega spomina. Ta spomin se med partnerjema spet pojavi zaradi ponovne prebuditve najzgodnejših krutih izkušenj, ki jih nezavedno ponavljata, in sicer z namenom, da bi se tokrat ta zgodnja izkušnja razpletla na drugačen, pozitiven način. Vendar pa morata prej ponoviti stare izkušnje, stara doživetja, ker je le na ta način mogoče odkriti, kaj je tisti zaplet, ki ga je treba razrešiti. Da pa to zmoreta, se morata najprej soočiti s temi konflikti iz mladosti ter se dejansko odločiti, da bosta z vso odgovornostjo začela graditi svoj odnos. Zato si partnerja ustvarita vse mogoče oblike odnosov, kjer ponavadi spolnost odigra zelo bistveno vlogo. Spolnost pokrije oziroma omogoči razrešitev še tako težkih travm.

Vendar je ravno področje spolnosti najbolj izrazno področje, ki kljub strastnemu in neustavljivemu hrepenenju po bližini in intimi

na začetku sicer res obljublja čisto novost njunih odnosov ali v njunih odnosih, a vztrajno prebujata čustvene bolečine, ki jih spolnost ne zmore razrešiti. Pa ne samo to, spolnost kmalu postane prizorišče najhujših konfliktov. Namesto da bi spolnost partnerja branila pred še globljo ranjenostjo - pred zavrženostjo, zanemarjenostjo, odvečnostjo in celo zavrnjenostjo - se ravno v spolnosti prebudi najbolj nezaželeno. Drugače povedano, spolnost lahko kmalu v vsej bolečini in krutosti vodi v neodpušljiva sovražna razpoloženja, ki se pojavijo med partnerjema. Partnerja se znajdetata v krutih grobostih in neustavljivi potrebi po maščevanju. Njuna zgodnja ranjenost se tako večkrat prenese na partnerja v obliki valjenja krivde na drugega (Silverstein 2007), ki naj bi bil kriv tudi za čisto spolno nefunkcionalnost. Na ta način se navidezno izogneta svojim lastnim bolečinam, se čustveno po težkih in grobih sporih še globlje ranita, povsem razideta in vsaj začasno zadihata na novo. Vendar pa je to samo začasno, saj že v naslednjem trenutku lahko spet začneta organsko pogrešati drug drugega, drug po drugem spet zahrepenita in spet je spolnost tista, ki ju privede skupaj.

Ob tem lahko rečemo, da se maščuje njuna narava sama, ki nikoli ne odpušča, ampak vedno zahteva »davek«, ki ga je treba brezpogojno plačati. Kmalu se namreč eden ali drugi partner zave, da je popolnoma sam, grozovito trpi zaradi osamljenosti, notranje praznine, nesmiselnosti in nepomembnosti. Pride do grenkega spoznanja, da spolnost oziroma telesna privlačnost ne reši ničesar, saj začne silovito bledeti. Partnerja se v tem brezupu večkrat spet začneta približevati drug drugemu, in sicer iz globoke nezavedne potrebe po bližini, ki pa se je obenem najbolj bojita. Partner namreč začuti, da ne zmore več sam nositi afektov jeze, besa, žalosti, osamljenosti, strahu pred čisto notranjo izpraznjenostjo in sramu, ki ga vedno spremlja. Zato nujno potrebuje drugega, s katerim vzpostavi odnos. A kmalu ob njem spet začne doživljati, da je drugi vir vseh njegovih bolečin, in se tako začarani krog nadaljuje. Ta dinamika iskanja in prenosa krivde na drugega in zaradi tega grob ter zelo ranljiv spor pomeni prebuditev neprenosljivih afektov, ki so se razvili že zdavnaj na osnovi ločenosti od staršev. Partnerjema se s tem prenosom krivde in bolečega konflikta oziroma zgodnjih doživetij s starši na partnerja ni treba soočiti s temeljnimi zgodnjimi psihobiološkimi stanji in afekti. Drug drugega začneta namreč doživljati kot razlog in vzrok za svoje trpeče stanje in globoko ranjenost, ki je posledica občutka nepomembnosti, nesmiselnosti, notranje praznine, zavrženosti in zavrnjenosti.

Lahko torej zaključimo, da z vidika relacijske psihoanalitične paradigme partnerja na novo izražata globoko najzgodnejšo ranjenost,

ki je posledica neempatičnega odziva staršev. Ravno ta ranjenost iz mladosti se ponovi v njunem odnosu ter zato nujno potrebuje milostni Božji odrešenjski dotik. Partnerja se na osnovi valentnosti oziroma podobne notranjepsihične strukture nezavedno in neustavljivo privlačita ter nato z izjemno močjo poustvarita te zgodnje odnose s starši, ne da bi se tega zavedala. Vse to naredita z nezavednim namenom, da bi se tokrat te njune rane izčistile in ozdravele. Zato na začetku drug od drugega pričakujeta, da bo partner zmogel vse tisto, česar starši niso znali, zmogli ali hoteli, to je bistveno regulacijo afekta in empatične odzive, vključno z idealizacijo ter občutki pripadnosti, varnosti, hotenosti in želenosti. Vendar, ker sta oba partnerja ranjena na podoben način, si teh življenjsko potrebnih funkcij ne samo ne zmoreta ustvariti, ampak se še nadalje ranita na isti način kot v svoji najzgodnejši mladosti. To pa še nadalje prebuja strahovito grozo pred bližino partnerja, ki lahko samo še globlje rani in razočara. Partnerja lahko namreč prevara, izda, zapusti, zavrne ali celo zavrže. Tako partnerja, namesto da bi postala prijatelja, postaneta drug drugemu vir največje groze in občasno celo najhujša sovražnika.

Sodobna partnerja zato bolj kot kdajkoli potrebujeta zakrament sv. zakona, da Kristus vstopi mednju, kajti le tako lahko zares postaneta eno telo. To ta zakrament v vsej polnosti obljublja. Partnerja namreč hitro ugotovita, da se njuni telesi, ki se združujeta v spolnosti brez zaveze, s tem samo še globlje ranita. Med njima namreč ni polne pripadnosti, sočutja in miselnega ter duhovnega soglasja in harmonije, ki pa so nujni pogoji za zdrav razvoj odnosa. Ali, kot rečemo, narava njune spolnosti se ponovno dobesedno »zdivja« v njih že tako ranljivih odnosih. Samo Bog, ki prihaja k nam preko telesa in se utelesi tudi med partnerjema, omogoča, da s pomočjo njegove milosti lahko začneta aktivno celiti rane, ki sta si jih vcepila kot posledico svojih arhaičnih ran iz mladosti. Če torej skušata to reševati preko spolnosti, ki je v teh primerih najbolj strastni motivator odnosov, potem grobo zavreta vsak zdrav funkcionalen razvoj svojega odnosa. Spolnost, ki na začetku obljublja čisto nov začetek, se kmalu predstavi kot najbolj razdiralni element. Na osnovi spolnosti se lahko kmalu razvrednotita, drug drugega celo zasovražita. Ko se zaradi strahotnega občutka osamljenosti spet zbližata ter spet skušata iz telesa izsiliti pripadnost, ljubezen, uresničitev najglobljih hrepenenj, kar pa telo ne zmore uresničiti, se, namesto da bi se rešila teh zgodnjih ran, samo še globlje prizadeneta in razvrednotita. Drug drugemu odvzameta temeljno dostojanstvo, saj se lahko najgloblje zlorabita, in to z namenom, da bi preko telesa zaživela na novo. Telo zahteva nežnost, čustveno in miselno sozvočje ter zavezo, ki šele lahko daje obljubo drugačne prihodnosti. Prihodnosti, kjer

je mogoče premagati osnovni strah pred bližino in novim razočaranjem.

Telo vedno govori resnico, ne more pa si samo pomagati, zato lahko zboli in preko bolezni pokaže svojo najglobljo ranljivost in ranjenost. To se v spolnosti med partnerjema na najbolj plastičen način vedno pokaže. Telo je sveto, je sakralni prostor, v katerega se je naselil oziroma v katerem prebiva Bog, zato ga je treba spoštovati. Oskrunjeno telo zato še toliko bolj potrebuje očiščenje, potrebuje zakrament milosti, ki telesu lahko vrne prvotno dostojanstvo, kar se v zakramentu sv. zakona še na poseben način izraža. Zakrament sv. zakona obenem tudi obljublja očiščenje in razrešitev prvinskih psihobioloških stanj, ki se med partnerjema vedno znova obnavljajo, saj so vir privlačnosti in obenem tudi vir najgloblje ranljivosti.

Literatura

- Carlson, Jon, in Len Sperry. 1998. *The disordered couple*. Philadelphia, PA: Brunner/Mazel.
- Catherall, Don R., ur. 2004. *Handbook of stress, trauma, and the family*. New York, NY: Brunner-Routledge.
- Clulow, Christopher. 2005. Partnership and marriage. V: Eric Rayner, Angela Joyce, James Rose, Mary Twyman in Christopher Clulow, ur. *Human development: An introduction to the psychodynamics of growth, maturity and ageing*, 213-230. London: Routledge.
- Gostečnik, Christian. 2004. *Relacijska družinska terapija*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
- . 2007. *Relacijska zakonska terapija*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
- Kohut, Heinz. 1984. *How does analysis cure?* Chicago: University of Chicago Press.
- Millon, Theodore, Roger Davis, Carrie Millon, Luis Escovar in Sarah Meagher. 2000. *Personality disorders in modern life*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
- Mitchell, Stephen A. 1988. *Relational concepts in psychoanalysis*. New York: Basic Books.
- . 2000. *Relationality: From attachment to intersubjectivity*. New York: The Analytic Press.
- . 2002. *Can love last? The fate of romance over time*. New York: W. W. Norton & Company.
- Rothschild, Babette. 2006. *Help for the helper: The psychophysiology of compassion fatigue and vicarious trauma*. New York: W. W. Norton & Company.
- Scharff, Jill S., in David E. Scharff, ur. 2006. *New paradigms for treating relationships*. New York: Jason Aronson.
- Schore, Allan N. 2003. *Affect regulation and the repair of the self*. New York: W. W. Norton & Company.
- Silverstein, Marshall L. 2007. *Disorders of the self: A personality-guided approach*. Washington, DC: American Psychological Association.

Sperry, Len. 2003. *Handbook of diagnosis and treatment of DSM-IV-TR personality disorders*. 2. izd. New York, NY: Brunner-Routledge.

Stern, Daniel N. 2004. *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York: W. W. Norton & Company.

Winnicott, Donald W. 1988. *Human nature*. London: Free Association Books.